

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ТРИВОЖНОСТІ МОЛОДИХ ПЕДАГОГІВ ПРИ ВХОДЖЕННІ В ОСВІТНЮ ОРГАНІЗАЦІЮ

У статті розглянуто дуже важливу проблему сьогодення, а саме: стан молодих педагогів при входженні в освітню організацію. Автором проаналізовано результати дослідження молодих педагогів щодо стану тривожності. Виявлено чинники, що впливають на стан тривожності молодих педагогів. Досліджено складові (психічні, фізіологічні, соціально-професійні) тривожності молодих педагогів при входженні в освітню організацію. А також співвіднесено отримані дані з можливістю впливу на виконання молодими педагогами професійної діяльності при входженні в освітню організацію.

Ключові слова: освітня організація, молоді педагоги, входження, входження в організацію, тривожність.

Постановка проблеми. Сучасна система освіти, як і сучасне українське суспільство, перебуває в стані соціально-економічної кризи, що вимагає докорінної трансформації та перебудови багатьох сфер людської діяльності. Особливе місце відведено фахівцям, які посідають головну ланку в системі освіти, а саме – педагогам, вчителям. На нашу думку, найбільш незахищеною групою фахівців є молоді педагоги, які щойно закінчили ВНЗ та розпочинають свою діяльність в системі освіти. Коли молодий педагог входить в освітню організацію, то наявність диплому про вищу освіту вказує лише на рівень отриманих теоретичних знань, проте поза увагою залишаються такі питання, як: наявність умінь та навичок передавати свої знання; здатність до співпраці з усіма учасниками навчально-виховного процесу; відповідність психологічних якостей тощо. Разом з тим, варто зазначити, що увагу на стан, у якому перебуває молодий педагог при входженні в освітню організацію, досліджено недостатньо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури надав можливість виявити, що входження молодого педагога в організацію розглядається як початковий етап професійної діяльності під час якого відбувається: *засвоєння* правил, норм та цінностей професії; *формування* та усвідомлення себе як суб'єкта професії; *оволодіння* психологічними важливими якостями, необхідними для виконання своїх професійних обов'язків; *оптимізація* професійних знань, вмінь та навичок щодо психологічної готовності до діяльності в організації [10].

Виявлено у психологічній літературі різноманітні визначення поняття «тривога», а саме:

- тимчасовий психологічний стан, який виникає під впливом стресових чинників (Р. Лазарус(1970) [8], Ф. Б. Березін(1988) [2]);
- негативний емоційний стан (Я. Рейковський (1979) [11]);
- психічний стан, детермінуючим чинником у виникненні якого є умови невизначеності (Б. Г. Ананьєв (1988) [1]).

У багатьох працях зазначається, що тривога переживається у чотирьох життєвих аспектах: фізіологічному, емоційному, поведінковому, а також через

моделі думок і відносин. Автори зазначають, якщо людина схильна часто і сильно переживати стан тривоги (має низький поріг виникнення реакції тривоги) – вважають, що тривожність є рисою особистості [12]. Зазначимо, що в цьому разі тривожність розуміється, як:

- комплекс емоцій, що включає страх, ворожість, страждання, сором, провину, психофізіологічне збудження (при домінуванні страху). (К. Ізард (1980) [4]);
- властивість темпераменту [1];
- індивідуально диференційована властивість особистості, що активізується при фрустрації соціальних потреб (Н.В. Імедадзе (1971) [6]).

Отже, виявлено дихотомічний вияв поняття в яке потрапляє людина, з одного боку – це ситуативне явище, а з іншого – як особистісна характеристика з урахуванням динаміки його перехідного стану.

Метою статті є виявлення рівнів тривожності та чинників, які впливають на їх виникнення у молодих педагогів при входженні в освітню організацію.

Виклад основного матеріалу. З метою дослідження рівня тривожності нами було використано методику виявлення рівня тривожності Тейлора в адаптації Т. А. Немчинова [9], яка містить 50 запитань. Досліджуваним пропонувався перелік тверджень, що орієнтовані на виявлення певних станів молодих педагогів, які оцінювались сумарно за такою шкалою: 40-50 балів – дуже високий рівень тривоги; 25-40 балів – засвідчує наявність високого рівня тривоги; 15-25 балів – середній (з тенденцією до високого) рівень; 5-15 балів – середній (з тенденцією до низького) рівень та 0-5 балів – про низький рівень тривоги.

У дослідженні брали участь 374 молодих педагогів, із них жінок – 82,9 %, чоловіків – 17,1 %. Окрім того виявлено категорії молодих педагогів за здійсненням професійної діяльності: педагоги філологів (українська мова та література (15,8 %), педагоги з фізичного виховання (19,8 %), педагоги філологів (мова і література (іноземна, англійська)) (33,4%), педагоги інформатики та основ економіки (31,0 %).

Аналіз отриманих результатів надав можливість виявити такі показники рівня тривожності у мо-

лодих педагогів при входженні в освітню організацію: дуже високий рівень тривоги – 2 %; високий рівень тривоги – 12 %; середній (з тенденцією до високого) рівня – 32 %; середній (з тенденцією до низького) рівня – 49 % та низький рівень тривоги – 5 %.

Проаналізуємо більш детально розподіл відповідей молодих педагогів на окремі запитання методики. Підтримуючи думку деяких авторів [12], які досліджували тривожність при виконанні професійної дія-

льності та виділяли її складові, проаналізуємо тривожність на основі трьох складових (психологічної, психофізіологічної та соціально професійної).

Психологічна складова тривожності переважно була представлена психологічними якостями та властивостями, які виявлялись на основі характеристики несформованої емоційної сфери молодих педагогів (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз результатів самооцінки молодих педагогів щодо психологічної складової тривожності при входженні в освітню організацію (у %)

Характеристика психологічної складової тривожності	Показники	
	Виявляє	Не виявляє
Зазвичай я спокійний і вивести мене із себе не легко	60,7	39,3
Рідко втомлююсь	31,0	69,0
Наявність позитивної модальності	75,1	24,9
Впевненість у собі	64,7	35,3
Наявність сміливості	62,0	38
Дефіцит впевненості	48,7	51,3
Хвилювання без причин	33,7	66,3
Наявність думок, про які не бажано розповідати іншим	57,5	42,5

Як видно із табл.1, у молодих педагогів переважають показники, які вказують на наявність сформованої емоційної сфери, проте варто відмітити, що майже третина досліджуваних схильна до втомлюваності, негативної модальності у поведінці; четверта частина опитуваних демонструє можливість драгуватися з будь-якої причини, невпевненість у собі, досить несміливу поведінку та хвилювання без причин. Також зазначимо, що молоді педагоги мають думки, про які не бажано розповідати іншим (57,5 %).

Це вказує на необхідність проведення додаткової консультативної та роз'яснювальної роботи з молодими педагогами з метою розвитку їх емоційної сфери та психологічного розвантаження задля ефективності виконання професійної діяльності.

Психофізіологічна складова тривожності молодого педагога супроводжувалась наявністю характеристик, які відображали їх особливості організму (табл. 2).

Таблиця 2

Аналіз результатів самооцінки молодих педагогів щодо психофізіологічної складової тривожності при входженні в освітню організацію (у %)

Характеристика психофізіологічної складової тривожності	Показники	
	Виявляє	Не виявляє
Власна нервова система розхитана	74,1	25,9
Відчуваю головні болі	69,3	30,7
Несхильний до почервоніння	50,8	49,2
Маю неспокійний сон	19,0	81,0
Часто плачу	22,5	77,5

Як впливає з даних, наведених у табл. 2, характеристика психофізіологічної складової тривожності свідчить про наявність ряду фізіологічних нездужань молодих педагогів, а саме: «відчувають головні болі» (69,3%), вказують на «розхитаність власної нервової системи» (74,1 %), «схильність до вазомоторних проявів» (49,2 %). Більшість досліджень [2; 3; 7;] вказують на те, що погіршення стану здоров'я, може призводити до перенапруження, роздратованості та сприяти поглибленню тривожності.

Аналіз результатів соціально-професійної складової надав можливість виявити характеристики, що вказують на вплив тривожності молодих педагогів при входженні в освітню організацію (табл. 3).

З даних, наведених у табл. 3, соціально-професійна складова тривожності молодих педагогів характеризується переважанням показників, які виявили певні групи досліджуваних: «на роботі мені іноді сумно» (71,4 %), «очікування мене нервує» (68,7 %), «буваю непосидючим» (60,4 %) «чутливий до невдач» (51,1 %). Такі характеристики вказують на зга-

сання бажань здійснення інноваційної діяльності, активності та нововведень. Про це може свідчити і наявність майже *третини досліджуваних*, які відчують «при виконанні професійної діяльності свою безкорисність» (27,0 %), «непридатність до обраної професії» (28,6 %), «працюють з напругою» (28,9 %). Проте, варто орієнтуватися на те, що більшості молодих педагогів притаманна «схильний до відповідальності»

(64,7 %), що з одного боку буде сприяти кар'єрному зростанню, інтересу до роботи, з іншого – при несприятливих умовах може спонукати до виникнення тривожності. Є думка [4], що «нестабільний матеріальний стан» молодих педагогів, на який вказують 56,4 % досліджуваних, також може призводити до виникнення тривожності.

Таблиця 3

Аналіз результатів самооцінки молодих педагогів щодо соціально-професійної складової тривожності при входженні в освітню організацію (у %)

Характеристика соціально-професійної складової тривожності	Показники	
	Виявляє	Не виявляє
Відчуття непридатності до обраної професії	28,6	71,4
Буваю непосидючим	60,4	39,6
Нетерплячий до труднощів при виконанні професійної діяльності	16,8	83,2
Чутливий до невдач	51,1	48,9
Важко зосереджуюсь на нагальних професійних проблемах	33,7	63,3
Працюю з напругою	28,9	71,1
Схильний до відповідальності	64,7	35,3
Маю нестабільний матеріальний стан	56,4	43,6
При виконанні професійної діяльності відчуваю свою безкорисність	27,0	73,0
На роботі мені іноді сумно	71,4	28,6
Очікування мене нервує	68,7	31,3

Висновки. Отже, в процесі дослідження стану тривожності молодих педагогів при входженні в освітню організацію було виявлено:

- рівні тривожності молодих педагогів при входженні в організацію, які представлені такими рівнями: дуже високий – 2 %; високий – 12 %; середній (з тенденцією до високого) – 32 %; середній (з тенденцією до низького) – 49 % та низький рівень тривоги – 5 %;
- виокремлено показники складових тривожності молодих педагогів при входженні в організацію:

психологічний, психофізіологічний, соціально-професійний;

- виявлено деякі чинники стану тривожності молодих педагогів.

Перспективним напрямком наших подальших досліджень є вивчення психологічних особливостей залежно від чинників та стану тривожності молодих педагогів при входженні в організацію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания / Б. Г. Ананьев. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1968. – 338 с.
2. Березин Ф. Б. Психическая и психофизиологическая адаптация человека / Ф. Б. Березин. – Л. : Наука, 1988. – 270 с.
3. Бороздина Л. В. Увеличение индекса тревожности при расхождении уровней самооценки и притязаний / Л. В. Бороздина, Е. А. Залученова // *Вопр. психологии.* – 1993. – № 1. – С. 104-113.
4. Вербицкий А. А. Личностный и компетентностный подходы в образовании : проблемы интеграции / А. А. Вербицкий, О. Г. Ларионова. – М. : Логос, 2010. – 336 с.
5. Изард К. Эмоции человека / К. Изард. – СПб. : Питер, 2000. – 430 с.
6. Имедадзе Н. В. Тревожность как фактор учения в дошкольном возрасте // *Психологические исс-*

ледования / Н. В. Имедадзе. – Тбилиси, 1966. – С. 49-57.

7. Китаев-Смык Л. А. Психология стресса / Л. А. Китаев-Смык. – М. : Наука, 1983. – 368 с.

8. Лазарус Р. Теория стресса и психофизиологические исследования // *Эмоциональный стресс* / Р. Лазарус. – Л., 1970. – С. 178-209.

9. Личностная шкала проявлений тревоги (Дж. Тейлор, адаптация Т. А. Немчина) / *Диагностика эмоционально-нравственного развития*; ред. и сост. И. Б. Дерманова. – СПб., 2002. – С. 126-128.

10. Москальов М. В. Специфіка експектацій фахівців при входженні в організацію / М. В. Москальов // *Організаційна та економічна психологія в Україні : сучасні проблеми та перспективи розвитку* (Київ, 24–25 квітня 2014 р.), X Ювілейна міжнар. наук-практ. конференц. з організац. та екон. психол. ; за наук. ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки,

М. С. Корольчука. – К. : Київ нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – С. 42-43.

11. Рейковский Я. Экспериментальная психология эмоций / Я. Рейковский. – М. : Прогресс, 1979. – 204 с.

REFERENCES

1. Ananyev, B. G. (1968). *Chelovek kak predmet poznaniya [Man as an object of knowledge]*. Leningrad: Izd-vo Leningr. un-ta [in Russian].

2. Berezin, F. B. (1988). *Psikhicheskaya i psikhofiziologicheskaya adaptatsiya cheloveka [Psychic and psychophysiological adaptation of a person]*. Leningrad: Nauka [in Russian].

3. Borozdina, L. V., & Zaluchenova, Ye. A. (1993). Uvelicheniye indeksa trevozhnosti pri raskhozhdenii urovney samootsenki i prityazaniy [Anxiety index increase at divergence of self-esteem and aspirations levels]. *Vopr. psikhologii – Problems of psychology, 1*, 104-113 [in Russian].

4. Verbitskiy, A. A., & Larionova, O. G. (2010). *Lichnostnyy i kompetentnostnyy podkhody v obrazovanii: problemy integratsii [Personal and competent approach in education: problems of integration]*. Moscow: Logos [in Russian].

5. Izard, K. (2000). *Emotsii cheloveka [Human's Emotions]*. St. Petersburg: Piter [in Russian].

12. Хекхаузен Х. Тревожность. Тревога и тревожность / Х. Хекхаузен. – СПб. : Питер, 2001. – С. 123-133.

6. Imedadze, N. V. (1966). *Trevozhnost kak faktor ucheniya v doskolnom vozraste [Anxiety as a factor of teaching preschoolers]*. Tbilisi [in Russian].

7. Kitayev-Smyk, L. A. (1983). *Psikhologiya stressa [Stress psychology]*. Moscow: Nauka [in Russian].

8. Lazarus, R. (1970). *Teoriya stressa i psikhofiziologicheskiye issledovaniya [Theory of stress and physiological studies]*. Leningrad [in Russian].

9. Dermanova, I. B. (2002). (Eds.). *Lichnostnaya shkala proyavleniy trevogi (Dzh. Teylor, adaptatsiya T. A. Nemchina) [The personal of anxiety (Dzh. Teylor, adaptation by T. A. Nemchin)]*. St. Petersburg [in Russian].

10. Moskalov, M. V. (2014). *Spetsyfika ekspektatsii fakhivtsiv pry vkhodzhenni v orhanizatsiiu [Specificity of professionals' expectation entering an organization]*. Kyiv: Kyiv nats. torh.-ekon. un-t [in Ukrainian].

11. Reykovskiy, Ya. (1979). *Eksperymentalnaya psikhologiya emotsiy [Experimental psychology of emotions]*. Moscow: Progress [in Russian].

12. Khokhauzen, Kh. (2001). *Trevozhnost. Trevoga i trevozhnost [Anxiety]*. St. Petersburg: Piter [in Russian].

М. В. Москалёв

ИССЛЕДОВАНИЕ СОСТОЯНИЯ ТРЕВОЖНОСТИ МОЛОДЫХ ПЕДАГОГОВ ПРИ ВХОЖДЕНИИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНУЮ ОРГАНИЗАЦИЮ

В статье рассмотрена очень важная проблема современности, а именно: состояние молодых педагогов при вхождении в образовательную организацию. Автором проанализированы результаты исследования молодых педагогов касательно состояния тревожности. Выявлены факторы, влияющие на состояние тревожности молодых педагогов. Исследованы составляющие (психические, физиологические, социально-профессиональные) тревожности молодых педагогов при вхождении в образовательную организацию. А также соотнесено полученные данные с возможностью влияния на профессиональную деятельность молодых педагогов при вхождении в образовательную организацию.

Ключевые слова: образовательная организация, молодые педагоги, вхождение, вхождение в организацию, тревожность.

M. V. Moskaliyov

STUDYING THE ANXIETY OF YOUNG TEACHERS ENTERING AN EDUCATIONAL ORGANIZATION

The article describes a very important issue of our time, namely the state of young teachers when entering the educational organization. Author stated the definition of young teachers entering the educational organization. The results of studies of young teachers on the state of anxiety are: levels of anxiety of young teachers entering the educational organization are identified: very high, high, medium (with a tendency to high); average (with a tendency to low) and low; factors that affect the state of anxiety of young teachers are highlighted; components (psychological, physiological, social and professional) of anxiety of young teachers when entering the educational organization are investigated. The psychological component of anxiety was mainly represented by psychological qualities and characteristics that have been identified on the basis of characteristics of unformed emotional sphere of young teachers, namely: "I am usually calm and to make me feel something is not easy, I'm rarely tired" – there is a positive modality, confidence and courage, however the deficit of confidence, anxiety for no reason are represented in having thoughts that are not desirable to tell others. The psycho-physiological component of anxiety is accompanied by the presence of the young teacher characteristics that display their organismic features, namely, their own nervous system is shattered: "I feel a headache, aversion to redness, restless sleep and often crying". The analysis of the results of socio-professional component pro-

vided an opportunity to identify the characteristics that indicate the influence of young teachers' anxiety when entering the educational organization, namely a sense of unfitness for their chosen profession, restlessness, impatience to difficulties in the execution of professional activities, sensitivity to failure, difficult focus on current professional issues, working with the tension-prone liability, precarious financial position, etc. Also the article provides comparing the data with the ability to influence the image of the young teacher professional activity when entering the educational organization. The promising direction of our future research is to study the psychological characteristics depending on the factors and state of anxiety of young teachers entering the organization.

Keywords: educational organization, young teachers, entering the organization, anxiety.

Подано до редакції 03.06.14
